

سنجش عوامل مؤثر بر ریسک نقدینگی در صنعت بانکداری ایران (مطالعه موردی بانک انصار)

سجاد قربان^۱، مهدی فدائی^۲

^۱ کارشناسی ارشد رشته مدیریت دولتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران

^۲ استادیار دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، اصفهان، ایران

چکیده

هدف این مطالعه، بررسی سنجش عوامل مؤثر بر ریسک نقدینگی در بانک انصار است. این پژوهش از حیث نوع مطالعه اسنادی و از لحاظ ماهیت تحلیلی-همبستگی و مبتنی بر روش داده‌های تابلویی است. جامعه آماری این پژوهش کلیه شعب بانک‌های انصار استان‌های مختلف ایران و نمونه آماری، شعب منتخب به روش حذف سیستماتیک در بانک انصار بوده است. در این پژوهش اطلاعات مالی بانک‌های ۱۵ استان دوره زمانی ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ بررسی شده است. تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش به روش رگرسیون چند متغیره انجام شده است. نتایج پژوهش حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد که عوامل مؤثر در سنجش ریسک، عبارت‌اند از متغیرهای نسبت سپرده‌ای، نسبت حجم بدهی‌ها، نسبت مطالبات معوق، نسبت تسهیلات اعطایی به مشتریان، نسبت نقدینگی (جاری)، نسبت وابستگی به سپرده‌های با اهمیت و نسبت وابستگی به منابع مؤسسات مالی. متغیرهای نسبت حجم بدهی‌ها و نسبت مطالبات معوق تأثیر مستقیم و سایر متغیرها تأثیر معکوس بر ریسک نقدینگی بانک انصار داشته‌اند.

واژه‌های کلیدی: غنی‌سازی شغلی، تعهد سازمانی، عملکرد شغلی، رضایت شغلی، ارتباط با مشتری، ارائه خدمت به مشتری

۱- مقدمه

در سال‌های اخیر، هم‌زمان با تخصیص حجم عظیم منابع مالی از طریق بانک‌های مختلف دنیا، شاهد بحران‌ها، زیان‌ها و حتی ورشکستگی‌های متعدد بانک‌ها بوده‌ایم. بانک‌های موفق به دلایل مختلفی از قبیل خطر یا هزینه‌های ناشی از نوسان‌های نرخ بهره، تورم، ارز و یا بازپرداخت نشدن تسهیلات پرداختی، با بحران‌های متعددی روبرو شده‌اند. بحران‌های اجتماعی و پنهان، مسئولین نهادهای نظارتی و اجرایی سیستم‌های مالی را بر آن داشته است تا مدیریت ریسک نهادهای مالی و به خصوص بانک‌ها را با جدیت بیشتر و کارشناسانه‌تری مورد توجه قرار دهند (شایان آرانی، ۱۳۸۰). از سوی دیگر امروزه، مدیریت نقدینگی یکی از بزرگ‌ترین چالش‌هایی است که سیستم بانکداری با آن روبروست. دلیل اصلی این چالش این است که بیشتر منابع بانک‌ها از محل سپرده‌های کوتاه مدت تامین مالی می‌شود. علاوه بر این تسهیلات اعطایی بانک‌ها صرف سرمایه‌گذاری در دارایی‌هایی می‌شود که درجه نقدشوندگی به نسبت پایینی دارند (رستمیان و حاجی بابایی، ۱۳۸۸).

ریسک به معنی احتمال عدم تحقق نتایج مورد انتظار است یا به عبارتی ریسک احتمال محقق نشدن پیش بینی‌های آینده تعبیر شده و عامل ایجاد آن را عامل ریسک نام نهاده‌اند. (اسدی پور، ۱۳۸۴) ریسک در اصطلاح به معنی امکان وقوع یک خسارت و زیان اعم از مالی یا غیر مالی در نتیجه انجام یک فعالیت است (برزنده و حسینی، ۱۳۸۰). دلایل وجود ریسک در بانک را با نوع کارکرد آن می‌توان توجیه کرد، چرا که بانک‌ها از یک سو در قبال سرمایه‌های مردم مسوولیت دارند، آنها را جمع‌آوری کرده و از سوی دیگر با استفاده از این سرمایه‌ها اقدام به انجام عملیات بانکی و فعالیت‌های اقتصادی می‌کنند (رادپور و همکاران، ۱۳۸۸). همچنین صنعت بانکداری با توجه به تعداد و تنوع عملیات بانکی و ماهیت‌های متفاوت آنها، میزان و محدودیت سرمایه بانک، حفظ وضعیت منابع و منافع سپرده‌گذاران و نوع وظیفه بانک‌ها که آنها را متمایز از واحدهای دیگر اقتصادی کرده و تعداد گیرندگان تسهیلات اعتباری و تفاوت وضعیت مالی هر یک از آنان و سرو کار داشتن گروه زیادی از کارکنان بانک با منابع مالی و ثبت زیاد عملیات مالی و نقل و انتقال زیاد پول داخلی و خارجی و انواع خدمات بانکی، همگی نشان‌دهنده تفاوت ماهیت ریسک‌ها در بانک با سایر مؤسسات مالی می‌باشد که پذیرش مدیریت ریسک را در بانک را حساس‌تر و پیچیده‌تر و مشکل‌تر از سایر مراکز می‌نماید. (فرجی، ۱۳۸۲).

از طرفی مدیریت نقدینگی یکی از بزرگ‌ترین چالش‌هایی است که سیستم بانکداری با آن روبرو است. دلیل اصلی این چالش این است که بیشتر منابع بانک‌ها از محل سپرده‌های کوتاه‌مدت تامین مالی می‌شود. علاوه بر این تسهیلات اعطایی بانک‌ها صرف سرمایه‌گذاری در دارایی‌هایی می‌شود که درجه نقدشوندگی نسبتاً پایینی دارند. وظیفه اصلی بانک ایجاد توازن بین تعهدات کوتاه مدت مالی و سرمایه‌گذاری‌های بلند مدت است. نگهداری مقادیر ناکافی نقدینگی بانک را با خطر عدم توانایی در ایفای تعهدات و در نتیجه ورشکستگی قرار می‌دهد. نگهداری مقادیر فراوان نقدینگی، نوع خاصی از تخصیص ناکارآمد منابع است که باعث کاهش نرخ سود دهی بانک به سپرده‌های مردم و در نتیجه از دست دادن بازار می‌شود (مدرس و ذکاوت، ۱۳۸۲).

ریسک نقدینگی، یکی از متداول‌ترین ریسک‌هایی است که بانک‌ها با آن روبرو هستند و مدیریت صحیح نقدینگی به منظور جلوگیری از هدر رفتن فرصت‌های سرمایه‌گذاری، استفاده از مقادیر نقدینگی مازاد برای سرمایه‌گذاری و اعطای تسهیلات جدید به منظور کسب بازدهی بیشتر، آمادگی برای رویارویی با شرایط بحرانی و کسری منابع نقد، ضروری است. برای مدیریت صحیح نقدینگی لازم است ابزار مناسب و عوامل مؤثر این کار به درستی مورد شناسایی قرار گیرد. یکی از مهم‌ترین عوامل تاثیرگذار بر نقدینگی بانک‌ها، موقعیت دارایی و بدهی‌های بانک‌ها است. از سوی دیگر، مدیریت دارایی-بدهی یکی از عوامل

کلیدی در توضیح پایداری مالی بخش بانکی و اقتصاد است (جایسوال^۱، ۲۰۱۰).

مدیریت نقدینگی به معنی توانایی بانک برای ایفای تعهدات مالی خود در طول زمان است. مدیریت نقدینگی در سطوح مختلفی صورت می‌گیرد. اولین نوع مدیریت نقدینگی به صورت روزانه صورت پذیرفته و به صورت متناوب نقدینگی مورد نیاز در روزهای آتی پیش‌بینی می‌شود. دومین نوع مدیریت نقدینگی که مبتنی بر مدیریت جریان نقدینگی است، نقدینگی مورد نیاز را برای فواصل طولانی‌تر شش ماهه تا دوساله پیش‌بینی می‌کند. سومین نوع مدیریت نقدینگی به بررسی نقدینگی مورد نیاز بانک در شرایط بحرانی می‌پردازد. ریسک نقدینگی خطرات ناشی از کمبود نقدینگی در یک بازه زمانی پیش رو را شامل می‌شود (محرابی، ۱۳۸۹). چالش اصلی مدیریت ریسک نقدینگی، تامین وجوه در هنگام بروز بحران است. عمق این چالش نیز به دو ویژگی اصلی بحران یعنی اندازه بحران (در اینجا میزان کسری نقدینگی) و سرعت وقوع بحران (در اینجا سرعت تبدیل دارائی‌های غیر نقد به دارائی‌های نقدی) بستگی دارد (فالکونر^۲، ۲۰۰۱).

هدف اصلی مدیریت ریسک، اندازه‌گیری انواع ریسک به منظور کنترل آنها می‌باشد. به این ترتیب یک سیستم مدیریت ریسک شامل رویه‌ها و معیارهایی به منظور محاسبه کمی انواع مختلف ریسک می‌باشد (گریونینگ و براتونوویس^۳، ۲۰۰۳). امروزه بانک‌های موفق در سراسر دنیا به مقوله ریسک بسیار اهمیت می‌دهند از این رو در اکثر آنها مسوولیت کل ریسک‌های مختلف به عهده نهادی تازه تاسیس به نام کمیته مدیریت ریسک گذاشته شده است، این کمیته که مسوولیت ریسک کل بانک را در سطوح مختلف به عهده می‌گیرد به عنوان یکی از ارکان بانک در نظر گرفته می‌شود که به بالا ترین سطح مدیریت بانک یعنی هیات مدیره گزارش می‌دهد، همچنین آئین نامه‌های نظام اطلاعاتی و گزارش دهی لازم در خصوص ریسک بانک توسط این کمیته طراحی و تصویب می‌شود (وفادار، ۱۳۷۷). پیدایش مدیریت ریسک در بانکداری با افزایش پیچیدگی خدمات بانکی از قبیل افزایش رقابت، نوآوری‌های جدید و گسترش بازارهای مالی توسعه پیدا کرده است و هدف از مدیریت ریسک در بانک این است که به وسیله آن تمهیداتی صورت پذیرد تا حتی المقدور از رخداد های نامطلوب که منجر به بروز ریسک می‌شوند و در عین حال قابل پیش‌بینی هستند پیشگیری شده و نهایتاً میزان ریسک و تهدید عملیات بانک را به حداقل ممکن برساند. (تریپ^۴، ۱۹۹۹). در این راستا این تحقیق به منظور شناسایی مشکلات مرتبط با نقدینگی بانک‌ها، که در قالب ریسک نقدینگی مطرح می‌شود، به طراحی مدل اندازه‌گیری ریسک نقدینگی بر اساس شناسایی روابط بین علل و آثار ریسک نقدینگی (مورد مطالعه بانک انصار) پرداخته می‌شود. با توجه به مطالب فوق الذکر، هدف این پژوهش شناسایی عوامل مؤثر بر ریسک نقدینگی در بانک انصار و مطالعه و تعیین روابط بین این متغیرها با شاخص‌های ریسک نقدینگی در بانک انصار است. از این رو پرسش اصلی این پژوهش از قرار زیر است:

مهمترین عوامل و مولفه‌های تاثیرگذار بر ریسک نقدینگی در بانک انصار کدامند؟

¹ Jaiswal

² Falconer

³ Greuning, H., Bratanovic, S. B

⁴ Tripe

۲- ادبیات موضوع و پیشینه تحقیق

بانک‌ها به عنوان بخش اصلی نظام مالی، نقش مهمی در تامین مالی بخش‌های تولیدی، تجاری و مصرفی و حتی دولتی بر عهده دارند. صنعت بانکداری در اقتصاد ایران از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است، زیرا به دلیل عدم توسعه لازم بازار سرمایه، در عمل این بازار پولی است که در چارچوب نظام بانکی کشور عهده‌دار تامین مالی بلندمدت و کوتاه مدت بنگاه‌ها می‌باشد (رستم زاده و همکاران، ۱۳۹۷).

صنعت بانکداری با توجه به تعداد و تنوع عملیات بانکی و ماهیت‌های متفاوت آنها و محدودیت سرمایه بانک و میزان آن حفظ وضعیت منابع و منافع سپرده‌گذاران و نوع وظیفه بانک‌ها که آنها را متمایز از واحدهای دیگر اقتصادی کرده و تعداد گیرندگان تسهیلات اعتباری و تفاوت وضعیت مالی هر یک از آنان و سرو کار داشتن گروه زیادی از کارکنان بانک با منابع مالی و ثبت زیاد عملیات مالی و نقل و انتقال زیاد پول داخلی و خارجی و انواع خدمات بانکی همگی نشان دهنده تفاوت ماهیت ریسک‌ها در بانک با سایر مؤسسات مالی می‌باشد که پذیرش مدیریت ریسک را در بانک حساس تر و پیچیده تر و مشکل تر از سایر مراکز می‌نماید (یزدان پناه و حاجی آقا، ۱۳۸۸).

امروزه بانک‌ها به عنوان مهمترین عنصر بازار پولی، نقش بسیار مهمی را در رشد و توسعه اقتصادی کشورها ایفا می‌نمایند. بانک‌ها اصلی‌ترین تامین‌کننده منابع مالی بخش‌های واقعی اقتصاد (صنعت، کشاورزی و خدمات) محسوب می‌شوند و با انگیزه درآمدزایی و کسب سود اقدام به تجهیز و تخصیص بهینه منابع و ارائه خدمات متنوع به مشتریان می‌کنند. در این راستا با توجه به متنوع بودن عملیات بانکی و محدودیت سرمایه بانک‌ها، این صنعت با انواع مختلفی از ریسک روبرو است. یکی از عمده ریسک‌هایی که نظام بانکداری را تهدید می‌کند ریسک نقدینگی است که ناشی از عدم مدیریت نقدینگی مناسب در سیستم بانکی می‌باشد (مهرآرا و بهلولوند، ۱۳۹۶).

با توجه به ادبیات موجود منشأ اصلی ریسک نقدینگی عدم تطبیق سررسید سپرده‌ها (بدهی‌های کوتاه مدت) و تسهیلات پرداختی (دارایی‌های بلندمدت) یا سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت می‌باشد. به عبارتی ریسک نقدینگی عدم توانایی در مواجه شدن با تعهدات قابل پرداخت و با انجام تعهدات با تحمیل هزینه‌های گزاف بر بانک است. مدیریت ریسک نقدینگی این اطمینان را برای بانک به وجود می‌آورد که بتواند بدهی‌های خود را از طریق جریان وجوه نقد بدون نیاز به بازار بین بانکی و تأمین مالی در نرخ‌های بالا با فروش دارایی‌ها در قیمتی غیر معقول بپردازد.

بر اساس مطالعه هانگ و همکاران^۵ (۲۰۱۴) ریسک نقدینگی سیستماتیک تأثیر معنی داری بر تجربه ورشکستگی بانک‌ها در سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۰۹ بعد از بحران مالی ۲۰۰۸-۲۰۰۷ داشته است. پیش‌بینی‌های نظری آکاریا و نقوی^۶ (۲۰۱۲) و واگنر^۷ (۲۰۰۷) در رابطه با اثرات کوتاه مدت نقدینگی بر ریسک‌پذیری و ثبات بانک‌ها نشان می‌دهد سطوح بالای دارایی‌های نقدشونده و نیز هزینه‌های بالا می‌تواند به طور بالقوه منجر به ریسک فزاینده بانکی شود. آنها معتقدند بانک‌هایی که به واسطه سطوح بالای سپرده با ریسک نقدینگی پایینی مواجه هستند به سمت ریسک‌پذیری بیشتر با کاهش استانداردهای وام‌دهی یعنی افزایش حجم اعطای تسهیلات با کاهش نامعقول نرخ بهره به منظور کسب سود تمایل پیدا می‌کنند. کینگ^۸ (۲۰۱۳) نیز استدلال می‌کند برای حفظ منابع مالی بلندمدت و پایدار بانک‌ها هزینه‌های بهره‌ای بیشتری را برای دریافت یا تجهیز

⁵ Hong⁶ Acharya & Naqvi⁷ Wagner⁸ King

منابع بلندمدت می پردازند که این امر منجر به کاهش سودآوری شده و ریسک بانکی را افزایش می دهد. در رابطه با مدیریت ریسک نقدینگی، ون گرونینگ و براتانوویک^۹

(۲۰۰۳: ۲۱۸-۲۱۹) معتقدند پیش بینی رویدادهای احتمالی در آینده بخش مهم برنامه ریزی نقدینگی و مدیریت ریسک نقدینگی است. تحلیل خالص وجوه مورد نیاز مستلزم تدوین جدول پلکانی زمانی برای سررسیدها و محاسبه جمع خالص اضافه یا کسری منابع در تاریخ های تعیین شده است. بانک ها برای جریان ورودی و خروجی وجوه نقد باید به جای توجه به دوره های تعیین شده (سررسید) طبق قرارداد جریان های نقدی مورد انتظار را به طور منظم برآورد نمایند. تنوع بدهی ها و منابع تأمین مالی نیز نشان دهنده مدیریت نقدینگی کارا می باشد به گونه ای که با مقایسه و بررسی همبستگی بازدهی دارایی های جدید و انتخاب معاملات و پروژه های مالی دارای همبستگی معکوس و در نتیجه محدودیت ریسک تمرکز ریسک کلی پورتفوی بانک کاهش یابد. شایان ذکر است که بر اساس ادبیات مرتبط با مدیریت ریسک نقدینگی نگهداری وجه نقد یا دارایی های نقدشونده بدون بازده به گونه ای نباشد که صرف اطمینان از وجود نقدینگی کافی و عدم تهدید ریسک نقدینگی، بازدهی و سودآوری بانک را کاهش داده و بانک را آسیب پذیر نماید. در واقع چنین استنباط می شود که مدیریت ریسک نقدینگی صرفا به معنای اجتناب از نکول نیست بلکه بیشتر بر مدیریت نقدینگی حتی الامکان به صورت کارا یعنی دستیابی به هدف تأمین به موقع نقدینگی با کمترین هزینه متمرکز است (اسدی و همکاران، ۱۳۹۷).

توضیح تکمیلی آن که در کشورهایی با نظام غیر آزاد که نظام بانکی توسط دولت و بانک مرکزی حمایت می شود مسئله هجوم بانکی به معنای آن چه که در رابطه با وقوع ریسک نقدینگی در ادبیات ذکر شده موضوعیت ندارد اما به هر حال با وجود ریسک نقدینگی یا به عبارتی نااطمینانی از پوشش تقاضای وجه نقد در آینده بانکها ناگزیر به نگه داری دارایی های بدون بازده با نقدشوندگی بالا می شوند و این خود عاملی است که می تواند بانک ها را از کسب بازدهی و در آمد سایر سرمایه گذاری ها باز دارد.

۳- روش انجام تحقیق

مطالعه حاضر از لحاظ هدف از نوع پژوهش های کاربردی بود که در این پژوهش ها، با رویکرد استقرایی به جمع آوری اطلاعات اولیه از طریق مشاهده می پردازند و با استفاده از روش های آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرند. همچنین از نظر ماهیت جزء پژوهش های توصیفی - همبستگی است که به توصیف سامانمند وضعیت فعلی می پردازد و لذا ویژگی ها و صفات متغیرها را مطالعه و ارتباط بین متغیرها را بررسی می کند. همچنین مطالعه حاضر از لحاظ شیوه اجرا تحقیقی شبه تجربی، درحوزه تحقیقات اثباتی مدیریتی و مبتنی بر اطلاعات واقعی است. در این پژوهش به دنبال کشف و بررسی روابط بین عوامل و شرایط خاص یا نوع رفتاری که قبلا وجود داشته یا رخ داده، از طریق مطالعه نتایج حاصل از آن ها بود. جامعه مورد پژوهش کلیه شعب بانک انصار در ۳۰ استان کشور بود که بر اساس روش حذف سیستماتیک انجام گردید. به صورتی که ابتدا مدیریت شعب استان ها بر اساس شاخص هایی از قبیل حجم منابع، میزان مصارف و تعداد مشتریان مرتب گردید و از بین کلیه استان ها ۱۵ استان با بیشترین حجم عملیات به عنوان نمونه مورد بررسی انتخاب گردید.

⁹ Van Greuning & Brotanovic

مدل و متغیرهای پژوهش

در این پژوهش با توجه به مبانی نظری ارائه شده در مطالعات داخلی و خارجی بررسی شده الگویی متناسب با فرضیه ها ارائه شده و در این قسمت لحاظ شده است؛ که با توجه به معنی داری ضرایب حاصل از برآورد آن ها در جهت تایید و یا رد این فرضیه ها اقدام می شود. در این مطالعه ریسک نقدینگی در بانک انصار مورد بررسی قرار می گیرد و مدل این پژوهش بر گرفته از مدل کورنت و همکاران^{۱۰} (۲۰۱۱) به شرح رابطه (۱) می باشد:

رابطه (۱)

$$RISK_{it} = \beta_0 + \beta_1 X1_{it} + \beta_2 X2_{it} + \beta_3 X3_{it} + \beta_4 X4_{it} + \beta_5 X5_{it} + \beta_6 X6_{it} + \beta_7 X7_{it} + \varepsilon_{it}$$

که در مدل فوق:

$RISK_{it}$: میزان ریسک نقدینگی بانک استان منتخب i در سال t که از اختلاف نسبت نقدینگی بانک (موجودی های نقدی) به میزان تعهدات (بدهی های بانک) از واحد بدست می آید.

$$RISK = 1 - \frac{\text{Total Liquidity}}{\text{Total Liabilities}}$$

 $X1_{it}$: متغیر نسبت سپرده ای بانک استان منتخب i در سال t $X2_{it}$: متغیر نسبت حجم بدهی بانک استان منتخب i در سال t $X3_{it}$: متغیر نسبت سرمایه گذاری بانک استان منتخب i در سال t $X4_{it}$: متغیر نسبت تسهیلات اعطایی به مشتریان بانک استان منتخب i در سال t $X5_{it}$: متغیر نسبت جاری (نقدینگی) بانک استان منتخب i در سال t $X6_{it}$: وابستگی به سپرده های با اهمیت بانک استان منتخب i در سال t $X7_{it}$: نسبت وابستگی به منابع مؤسسات مالی بانک استان منتخب i در سال t

€: خطای مدل

همچنین انتظاری که در این پژوهش از متغیرهای گفته شده می رود، قدرت اثر گذاری بر ریسک نقدینگی در بانک می باشد که بر شرح جدول (۱) خلاصه شده است:

جدول (۱) تأثیر مورد انتظار متغیرهای پژوهش بر ریسک

تأثیر مورد انتظار	نحوه سنجش	نماد	متغیر
--	اختلاف نسبت نقدینگی بانک به میزان تعهدات از واحد	Risk	ریسک نقدینگی (وابسته)
معکوس	نسبت کل سپرده ها اعم از سپرده های دیداری و بلندمدت به کل دارائی ها	X1	نسبت سپرده ها
مستقیم	نسبت مجموع بدهی به سایر بانک ها و بانک مرکزی به کل دارائی های بانک	X2	نسبت حجم بدهی ها
مستقیم	نسبت جمع سرمایه گذاری بانک و سرمایه گذاری در سایر مؤسسات و بانک ها و سرمایه گذاری در بانک مرکزی نسبت به کل دارائی ها	X3	نسبت سرمایه گذاری
معکوس	نسبت وام های پرداختی به مشتریان به کل دارائی ها	X4	نسبت تسهیلات اعطایی به

¹⁰ - Cornett et al.

مشتریان			
نسبت نقدینگی (جاری)	X5	نسبت دارائی های جاری به بدهی های جاری	معکوس
وابستگی به سپرده های با اهمیت	X6	نسبت دارایی های نقد به مجموع سپرده های با اهمیت	معکوس
وابستگی به منابع مؤسسات مالی	X7	نسبت دارایی های نقد به منابع مؤسسات مالی	معکوس

در نهایت داده ها در دو سطح توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. در سطح توصیفی شامل شاخص های مرکزی و پراکندگی از جمله میانگین و انحراف معیار را محاسبه نموده، سپس ارتباط متغیرهای مستقل و وابسته را با استفاده از روش آماری رگرسیون مورد آزمون قرار داده شد. همچنین با توجه به کمی بودن کلیه متغیرهای مورد آزمون، در تجزیه و تحلیل و بررسی وجود یا عدم وجود ارتباط میان متغیرها، می توان از طریق ضریب همبستگی پیرسون میزان رابطه ی بین متغیرهای این تحقیق را آزمون نمود. اطلاعات مورد نیاز ابتدا در صفحات گسترده اکسل برای تجزیه و تحلیل مهیا شده و سپس تجزیه و تحلیل نهایی و تحلیل تاثیرگذاری متغیرها توسط نرم افزار Eviews انجام شد گردید.

یافته های پژوهش

جدول (۲)، آماره های توصیفی محاسبه شده، شامل میانگین، انحراف معیار، حداکثر و حداقل متغیرهای ریسک، متغیرهای سپرده ای، متغیرهای حجم بدهی، متغیرهای سرمایه گذاری، متغیر تسهیلات اعطایی به مشتریان، متغیرهای نقدینگی، وابستگی به سپرده های با اهمیت و نسبت وابستگی به منابع مؤسسات مالی را برای سال های مورد مطالعه در بانک انصار نشان می دهد.

جدول (۲) آماره های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	نماد	میانگین	میانه	بیشینه	کمینه	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
ریسک نقدینگی	Risk	۰/۹۱۵	۰/۹۵۸	۰/۹۹۸	۰/۳۴۸	۰/۱۱۴	-۲/۸۹۹	۱۳/۰۵۳
نسبت سپرده ها	X ₁	۰/۱۹۰	۰/۱۸۸	۰/۳۰۴	۰/۰۸۹	۰/۰۴۸	۰/۰۴۸	۲/۷۰۲
نسبت حجم بدهی ها	X ₂	۰/۰۰۲	۰/۰۰۱	۰/۰۱۴	۰/۰۰۰	۰/۰۰۳	۲/۰۸۳	۷/۴۰۷
نسبت مطالبات معوق	X ₃	۰/۰۰۶	۰/۰۰۵	۰/۰۱۷	۰/۰۰۲	۰/۰۰۳	۱/۳۲۴	۴/۷۷۵
نسبت تسهیلات اعطایی به مشتریان	X ₄	۰/۱۳۰	۰/۱۲۸	۰/۲۰۱	۰/۰۷۰	۰/۰۳۲	۰/۱۶۳	۲/۵۲۷
نسبت نقدینگی (جاری)	X ₅	۰/۰۳۷	۰/۰۲۱	۰/۰۳۲	۰/۰۰۸	۰/۰۵۳	۳/۵۷۸	۱۷/۸۰۱
وابستگی به سپرده های با اهمیت	X ₆	۰/۰۱۷	۰/۰۱۱	۰/۰۹۲	۰/۰۰۰	۰/۱۱۹	۷/۵۱۳	۵۷/۶۴۲
وابستگی به منابع مؤسسات مالی	X ₇	۰/۰۱۶	۰/۰۴۰۶	۰/۸۹۱	۰/۰۰۰	۰/۱۱۶	۷/۴۶۷	۵۶/۸۳۹

طبق اطلاعات جدول شماره (۲) متغیر نسبت کیوتوبین دارای بالاترین و متغیر نسبت هزینه های عملیاتی به فروش دارای کمترین میزان پراکندگی در بین متغیرهای پژوهش هستند. از بین شاخص های مرکزی بیان شده میانگین مهم ترین آن ها محسوب می شود که نشان دهنده نقطه تعادل و مرکز ثقل توزیع است. میانگین شاخص مناسبی برای نشان دادن مرکزیت

داده‌ها است. برای مثال میانگین ریسک در بانک انصار برابر با ۳۲۹۱- می‌باشد که نشان می‌دهد بیشتر داده‌های مربوط به این متغیر در حول این نقطه تمرکز یافته‌اند. میانه یکی دیگر از شاخص‌های مرکزی است که وضعیت جامعه را نشان می‌دهد. نتایج آزمون مانایی متغیرها در جدول (۳) نشان داده شده است.

جدول (۳) نتایج آزمون مانایی متغیرهای الگو

نتیجه	احتمال	آماره لوین لین چو (LLC)	متغیرها
(I ₀)	۰/۰۰۰	-۲۹۹/۶۶۱	ریسک نقدینگی
(I ₀)	۰/۰۰۰	-۳۲/۱۵۲	نسبت سپرده‌ها
(I ₀)	۰/۰۰۰	-۸/۷۲۴	نسبت حجم بدهی‌ها
(I ₀)	۰/۰۰۹	۲/۳۲۵	نسبت مطالبات معوق
(I ₀)	۰/۰۰۰	-۳۰/۷۳۰	نسبت تسهیلات اعطایی به مشتریان
(I ₀)	۰/۰۰۰	-۵/۳۹۸	نسبت نقدینگی (جاری)
(I ₀)	۰/۰۰۱	۳۳/۵۳۰	وابستگی به سپرده‌های با اهمیت
(I ₀)	۰/۰۰۱	۲۰/۴۰۷	وابستگی به منابع مؤسسات مالی

با توجه به جدول (۳) و استفاده از آزمون لوین لین چو نتایج حاکی از مانایی کلیه متغیرها در سطح می باشد.

جدول (۴) نتایج مربوط به تخمین مدل پژوهش

$$RISK_{it} = \beta_0 + \beta_1 X1_{it} + \beta_2 X2_{it} + \beta_3 X3_{it} + \beta_4 X4_{it} + \beta_5 X5_{it} + \beta_6 X6_{it} + \beta_7 X7_{it} + \varepsilon_{it}$$

p_Value	آماره t	خطای استاندارد	ضریب برآورد شده	نماد متغیر	نام متغیر
۰/۰۰۰	۷/۷۵۷۱	۰/۱۰۱۶	۰/۷۹	C	ضریب ثابت
۰/۰۰۱۶	-۲/۱۴۱۵	۰/۴۸۲۴	-۰/۶۸	X1	نسبت سپرده‌ها
۰/۰۰۳۱	۲/۰۰۹۱	۵/۶۲۳۵	۵/۶۷	X2	نسبت حجم بدهی‌ها
۰/۰۰۰۴	۳/۹۴۴۹	۴/۹۹۶۴	۴/۷۲	X3	نسبت مطالبات معوق
۰/۰۲۴۵	۲/۳۱۷۷	۰/۶۸۲۴	-۱/۵۸	X4	نسبت تسهیلات اعطایی به مشتریان
۰/۰۴۸۴	۷/۷۰۵۰	۰/۵۴۱۳	-۰/۳۸	X5	نسبت نقدینگی (جاری)
۰/۰۵۱۸	-۴/۴۵۴۰	۳/۵۹۰۱	-۰/۱۶۳	X6	وابستگی به سپرده‌های با اهمیت
۰/۰۰۶۵	۲/۴۵۱۹	۳/۶۹۱۵	-۰/۱۶۷	X7	وابستگی به منابع مؤسسات مالی
۰/۰۰۰۷	F معناداری آماره F	۱/۳۸۷۹	F آماره F	۱/۷۶۹۱	آماره دوربین واتسون

نتایج جدول (۴) نشان می‌دهد که:

- مقدار p_Value متغیر تغییر در حجم سپرده‌های بانک انصار برابر است با $p=۰/۰۰۱۶$ و $p < 0/05$ و می‌توان نتیجه گرفت که تغییر در نسبت سپرده‌های بانک اثر معنادار بر ریسک نقدینگی بانک انصار دارد.

- مقدار p_Value برای متغیر تغییر در حجم بدهی‌های بانک انصار برابر است با $p=۰/۰۰۳۱$ و $p < 0/05$ و می‌توان نتیجه

- گرفت که تغییر در حجم بدهی‌های بانک اثر معنادار بر ریسک نقدینگی بانک انصار دارد.
- مقدار p-Value (۰/۰۰۰۴) برای نسبت مطالبات معوق و سطح معناداری ۰/۰۱ نشان می‌دهد و می‌توان نتیجه گرفت که افزایش نسبت مطالبات معوق بانک اثر معنادار و مستقیم بر ریسک نقدینگی بانک انصار دارد.
- مقدار p-Value (۰/۰۲۴۵) برای متغیر نسبت تسهیلات اعطایی به مشتریان بانک انصار و سطح معناداری ۰/۰۳ نشان می‌دهد و می‌توان نتیجه گرفت که تغییر در نسبت تسهیلات اعطایی به مشتریان بانک اثر معنادار و معکوس بر ریسک نقدینگی بانک انصار دارد.
- مقدار p-Value (۰/۰۴۸۴) برای متغیر نسبت نقدینگی (جاری) بانک انصار و سطح معناداری ۰/۰۵ نشان می‌دهد و می‌توان نتیجه گرفت که نسبت نقدینگی (جاری) بانک اثر معنادار بر ریسک نقدینگی بانک انصار دارد.
- مقدار p-Value برای متغیر وابستگی به سپرده‌های با اهمیت برابر است با $p=۰/۰۵۱۸$ و $p < 0/05$ و می‌توان نتیجه گرفت که وابستگی به سپرده‌های با اهمیت بانک انصار اثر معنادار بر ریسک نقدینگی بانک انصار دارد.
- مقدار p-Value برای متغیر وابستگی به منابع مؤسسات مالی بانک انصار برابر است با $p=۰/۰۰۶۵$ و $p < 0/05$ و می‌توان نتیجه گرفت که وابستگی به منابع مؤسسات مالی اثر معنادار بر ریسک نقدینگی بانک انصار دارد.

خلاصه، نتیجه گیری و پیشنهادها

با عنایت به اهمیت آسیب پذیری مالی نظام بانکی در مطالعات بانکداری در سال‌های اخیر و نیز لزوم ثبات مالی نظام بانکی به منظور مقاومت در برابر شوک‌ها و عوامل خارجی و غیر منتظره و پیشگیری از بروز بحران پژوهش حاضر به سنجش عوامل مؤثر بر ریسک نقدینگی در صنعت بانکداری ایران پرداخته است. نتایج پژوهش نشان داد که با افزایش در نسبت سپرده‌های بانک، ریسک نقدینگی بانک انصار کاهش می‌یابد و با کاهش در حجم سپرده‌های بانک، ریسک نقدینگی بانک انصار افزایش می‌یابد. نتایج بدست آمده با پژوهش یزدان پناه و شکیب (۱۳۸۸) همسو می‌باشد. در رابطه با متغیر تغییر در نسبت حجم بدهی‌های بانک مطالعه حاضر نشان داد که با افزایش حجم بدهی، ریسک نقدینگی نیز افزایش می‌یابد که با نتایج پژوهش رستمیان و حاجی بابایی (۱۳۸۸) همسو می‌باشد. نتایج بدست آمده از پژوهش حاکی از آن است که تغییر در نسبت مطالبات معوق بر ریسک نقدینگی بانک انصار تأثیر مستقیم دارد. شواهد نشان داد که نسبت مطالبات معوق می‌تواند، عاملی جهت سنجش ریسک نقدینگی باشد و تحلیل گران بانکی باید به این عامل نیز به عنوان یک عامل اثرگذار توجه کنند. اما نسبت تسهیلات اعطایی به مشتریان بر ریسک نقدینگی بانک انصار تأثیر معکوس دارد. بدین معنا که افزایش نسبت تسهیلات اعطایی به مشتریان منجر به کاهش ریسک نقدینگی شده است که با نتایج پژوهش پلیزون و همکاران (۲۰۱۶) همسو می‌باشد. از دیگر نتایج پژوهش این بود که تغییرات نسبت نقدینگی (جاری) اثر معنادار بر ریسک نقدینگی بانک انصار دارد. شواهد نشان داد، یکی از مهم‌ترین عامل اثر گذار بر ریسک نقدینگی، تغییرات نسبت نقدینگی (جاری) است. چرا که، برنامه ریزی صحیح نقدینگی در بانک منجر به کاهش و بروز هر گونه خطا و اشتباه خواهد شد. نتیجه بدست آمده با پژوهش عرب مازار یزدی و همکاران (۱۳۹۲) همسو می‌باشد. وابستگی اقتصادی بیان از خروج سپرده‌های با اهمیت و مهم را از سیستم بانکی دارد و نتایج نشان داد که با خروج نقدینگی از بانک تأثیر معکوسی و منفی بر ریسک نقدینگی از خود بجای می‌گذارد. و آخرین نتیجه بدست آمده از این مطالعه نشان داد که وابستگی به منابع مؤسسات مالی در بانک اثر معنادار بر ریسک نقدینگی بانک انصار دارد. وابستگی به منابع مؤسسات مالی، تأکید بر عدم خروج منابع مالی مؤسسات نزد بانک را دارد، چرا که نسبت

وابستگی به منابع مؤسسات مالی نزد بانک، بیانگر این مهم است که دارایی‌های با نقد شوندگی بالا چقدر قابلیت پاسخگویی به خروج این منابع را دارد یا خیر و طبیعتاً کاهش این نسبت باعث افزایش ریسک نقدینگی خواهد شد که با مطالعه چاو جن یانگ و همکاران (۲۰۱۰) همسو می‌باشد.

یکی از مهم‌ترین مشکلات هر محقق، دسترسی به اطلاعات اولیه و جمع‌آوری آن‌ها می‌باشد، تا بتواند براساس آن‌ها فرضیه‌های تحقیق را مورد آزمایش قرار دهد. لذا، در صورت دقیق و کامل بودن اطلاعات به همان میزان نتایجی که از تحقیق حاصل می‌شود دقیق بوده و تعمیم نتایج آن به جامعه از قابلیت بیشتری برخوردار می‌باشد. در نهایت می‌توان گفت که چنین تحقیقی اعتبار و روایی مناسب خواهد داشت. بیان محدودیت‌های تحقیق باعث جلوگیری از برداشت‌های غلط و قضاوت‌های نادرست می‌شود. همچنین شرایط تورمی کشور و عدم تعدیل اقلام صورت‌های مالی، بر محاسبه‌ی متغیرهای تحقیق بسیار مؤثر می‌باشد، اما به علت عدم انجام این کار در ایران، اثر تورم در تحقیق حاضر نادیده گرفته شده است. از دیگر محدودیت‌های این تحقیق، ویژگی خاص تحقیق‌های نیمه تجربی مبنی بر عدم کنترل برخی عوامل مؤثر بر نتایج تحقیق از جمله تأثیر متغیرهایی چون عوامل اقتصادی، شرایط سیاسی، وضعیت اقتصاد جهانی و... است که خارج از دسترس محقق بوده و ممکن است بر نتایج تحقیق اثرگذار باشد.

منابع

۱. اسدی زهره، یآوری کاظم، حیدری حسن. (۱۳۹۹). بررسی اثرات ریسک نقدینگی و اعتباری بر ثبات بانکی ایران با استفاده از شاخص Z-score. سیاست گذاری اقتصادی، ۱۲ (۲۳): ۱-۱۳
۲. اسدی پور ن. (۱۳۸۴). بررسی نقش و اهمیت نظارت مبتنی بر ریسک در نظارت بانکی و مقایسه آن با نظارت تطبیقی
۳. برزنده م و حسینی ر. (۱۳۸۰). "درآمدی بر مدیریت ریسک و مفاهیم مرتبط با آن"، نشریه بانک کشاورزی
۴. رادپور م، رسولی زاده ع، رفیعی ا و لهراسبی ع ا، ۱۳۸۸، مدیریت ریسک بازار: رویکرد ارزش در معرض خطر، تهران، شرکت ماتریس تحلیلگران سیستم‌های پیچیده.
۵. رستمیان ف، حاجی بابایی ف. (۱۳۸۸). اندازه‌گیری ریسک نقدینگی بانک با استفاده از مدل ارزش در معرض خطر (مطالعه موردی: بانک سامان)
۶. رستم زاده پرویز، شهنازی روح الله، نیسانی محمد صادق. شناسایی عوامل مؤثر بر ریسک اعتباری در صنعت بانکداری ایران با استفاده از آزمون استرس. تحقیقات مدل‌سازی اقتصادی. ۱۳۹۷؛ ۹ (۳۲): ۹۱-۱۲۸
۷. شایان آرانی ش. (۱۳۸۰). مدیریت ریسک و بانکداری اسلامی غیر دولتی، مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات دوازدهمین همایش بانکداری اسلامی، چاپ اول، تهران: مؤسسه عالی بانکداری ایران، ۲۵۲.
۸. فرجی ی. (۱۳۸۲). آشنایی با ابزارها و نهادهای پولی و مالی، تهران، مؤسسه عالی بانکداری ایران.
۹. محرابی ل. (۱۳۸۹). مدیریت ریسک در نظام بانکداری بدون ربا، با تأکید بر ریسک اعتباری، مجله: تازه‌های اقتصاد، ۱۳۰.
۱۰. مهرآرا، محسن، بهلولوند، الهه. (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر بر ریسک نقدینگی در صنعت بانکداری مبتنی بر رویکرد بیزین: مطالعه موردی بانک‌های ایران. پژوهشنامه اقتصاد کلان، ۱۱ (۲۲): ۱۳-۳۷
۱۱. مدرس ا، ذکوات س م. (۱۳۸۲). "مدل‌های ریسک اعتباری مشتریان بانک (مطالعه موردی)"، حسابرس، ۱۹: ۵۴-۵۸.

۱۲. وفادار، عباس. (۱۳۷۷). "نسبت‌های مالی و تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی بانک‌ها"، حسابداری، جلد ۱۳، ۱۲۵: ۳-۱۳.
۱۳. یزدان پناه دکتر احمد، شکیب حاجی آقا سکینه. (۱۳۸۸). عوامل مؤثر بر ریسک نقدینگی بانکها (مطالعه موردی بانک ملت). دانش مالی تحلیل اوراق بهادار، ۳ (۳): ۲۷-۵۴.
14. Acharya, V. & Naqvi, H. (2012). "The Seeds of a Crisis: A Theory of Bank Liquidity and Risk Taking Over the Business Cycle". *Journal of Financial Economics* 106 (2): 349-366.
15. Falconer, Bob, 2001, "Structural Liquidity: The Worry Beneath The Surface", *Balance Sheet*, 9 (3): 13-19
16. Greuning H., Bratanovic S.B, 2003, *Analyzing and Managing Banking Risk*, Washington, D.C, The World Bank
17. Jaiswal S, 2010, "Relationship between Asset and Liability of Commercial Banks in India, 1997-2008", *International Research Journal of Finance and Economics*, P 43-58
18. Tripe D, 1999, *Liquidity Risk in Banks*, New Zealand, Massey University.
19. Van Greuning, H. & Brajovic Bratanovic, S. (2003). *Analyzing and Managing Banking Risk: a Framework for Assessing Corporate Governance and Financial Risk Management*, Washington, DC: World Bank.

Factors Affecting the Liquidity Risk in the Banking Industry of Iran (Case Study: Ansar Bank)

Sajjad Ghorban¹, Mehdi Fadaee²

1- Master of Public Administration, Islamic Azad University, Isfahan Branch (Khorasgan), Iran

2- Assistant Professor, Faculty of Economics and Social Sciences, Payame Noor University, Isfahan, Iran

Abstract

The aim of this study was to investigate the factors affecting the Ansar Bank's liquidity risk. This type of research in terms of studying documents and cross sectional in nature and is based on panel data. The target population included all bank branches in various provinces of Iran and the sample, Ansar Bank branches has been selected by systematically removed. In this study 15 provinces in the period 2012 to 2015 financial information has been reviewed. Data analysis was performed using multivariate regression. The results of the study showed that test hypotheses in assessing risk factors include variables deposit ratio, debt ratio, the ratio of non-performing loans, the ratio of loans granted to customers, liquidity ratio (current), with the dependency ratio to deposits the importance of resource dependence and financial institutions. Variable volume ratio and debt ratio of non-performing loans direct impact and other variables have the opposite effect on liquidity risk Ansar bank.

Key words: Liquidity Risk, Debt Volume and Deposits, Investment, Loans Granted to Customers, Important Deposits.
